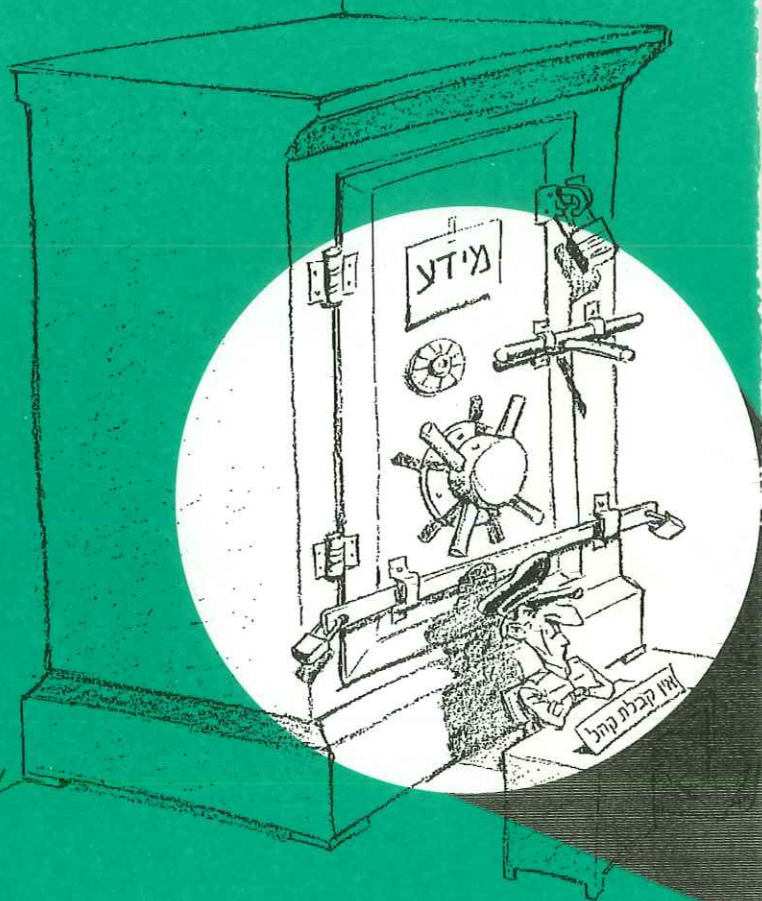

מי מפחד מחופש (מידע)?

חוק חופש המידע

א. צ. ג.

בעריכת ישי מניחין

אנו מודים ל"קרן אלברט א. ליסט",
ל"קרן מוריה" ול"קרן החדשה לישראל"
על תמיכתם הנדיבה ב"קואליציה לחופש המידע"
שאפשרה את העברת חוק חופש המידע בישראל.

We would like to thank
the "Albert A. List Foundation",
the "Moriah Fund", and the "New Israel Fund"
for their generous support of the
"Coalition for Freedom of Information",
which enabled the passing
of the Freedom of Information law in Israel.

איורים: מישל קישקה
עיצוב והפקה: סטודיו אמרת 02-6522144
ניתן לציטוט תוך ציון המקור
© שתיל, 1999
מסת"ב 8-03-7036-965 ISBN

היות חברה דמוקרטית נתפס כיום כמאפיין

המרכזי בלגיטימיות שלה ובהצדקת פעולותיה בקרב הציבור הרחב, אף שלא פעם אין הסכמה באשר למהותה של אותה "דמוקרטיה". אולם מעבר לחוסר ההסכמה זה, אין מחלוקת על כך ש"דמוקרטיה" היא מערכת חברתית המבוססת על ערכים מסוימים – הערכים הדמוקרטיים. במהלך השנים, מאז ימי אתונה בהם החל הדיון במושג, המושג "דמוקרטיה" עבר שינויים רבים; השתנו חלק מהערכים המוכרים היום כדמוקרטיים ונוספו ערכים חדשים. "חופש מידע" הוא התוספת האחרונה והערך "החדש" ביותר מבין חברי המשפחה. למעשה כבר לא ניתן לתאר חברה דמוקרטית מתוקנת ומתקדמת בלעדיו.

חברה דמוקרטית נתפסת היום כחברה המבוססת על ערכים וחירויות, בה אסור שכוח פוליטי יישאר בידי קבוצה "נבחרת" מסוימת של חברים, מפני שיש להם נגישות מיוחדת למידע מיוחד או קשר מיוחד ל"אמת". לכל שותף בחברה הדמוקרטית אמורות להיות אותן החירויות, אותה

גישה למידע ואפשרות זהה לקבלו ולהבינו. הזכות למידע אינה רק זכות בסיסית מבודדת מהזכויות האחרות, למעשה היא זאת אשר מאפשרת את מימוש שאר הזכויות הדמוקרטיות – הזכות להשתתף בקביעת השלטון, חופש הביטוי, שוויון ושאר זכויות האזרח שמימורן שן תלוי ביכולתם של האזרחים

לדעת מה קיים, מה חסר, מה נעלם או מה קורה.

"חופש מידע" הוא זכות שחשיבותה גוברת והולכת ככל שאנו מתקדמים ועוברים מהעידן התעשייתי לעידן המידע, בו המידע הופך למשאב המרכזי שבידי הפרט. חשיבות המידע והיקפו גדלים והולכים ופגיעה

הזכות למידע אינה רק זכות

בסיסית מבודדת מהזכויות

האחרות, למעשה היא זאת

אשר מאפשרת את מימוש שאר

הזכויות הדמוקרטיות

אוק גופש מידע התנ"א -
 1998, המובא בדיסק אלה,
 מקורו בעמדה בסיסית של
 צדק חברתי. עמדה זו-כיה
 המידע שייך לכלל הציבור וכל
 פרט ככאי לקבל כל מידע,
 מכא ראות ציבורית ולממש
 בעצמותו ככוליות שלא היה
 מידע אקיומו

בזכות למידע פוגעת בזכותנו לפקח
 ולהשתמש ב"רכוש המשותף" -
 כל אותו מידע שנאגר בין השאר
 באמצעות עבודתנו והמיסים שאנו
 משלמים. ככל שחשיבות המידע
 עולה (ובשני העשורים האחרונים
 חשיבות המידע נמצאת במגמת
 צמיחה), כך משקלו של חופש
 המידע כערך דמוקרטי בסיסי עולה.

לכן, חופש מידע הפך בסיס למער-
 כת האיזונים והבלמים של רשויות
 השלטון וכלי חיוני לבחינת תפקודן
 במסגרת המנדט שניתן להן על ידי

הציבור. הדרישה לפתיחות ולנגישות של אזרחים למידע חייבה והגבילה
 את אפשרות הרשויות לפעול באופנים שיתפסו כלא מוצדקים על-ידי
 השותפים לחברה. במקביל היא גם מאפשרת את הגברת הביטחון ביושרו
 של השלטון. הזכות לחופש המידע מהווה למעשה לא רק את הבסיס
 ליכולתם של האזרחים לבקר את השלטון, אלא גם את בסיס יכולתם להפ-
 עיל את הכוח הפוליטי שלהם.

במהלך ההיסטוריה האנושית, במקביל לעליית חשיבות המידע וערכו,
 התפתחה גישה טיפוסית של אנשי רשויות השלטון, אלה המחזיקים במי-
 דע, לגבי בקשות מידע מצד האזרחים. ראשית, מידע נתפס כרכוש רשוי-
 ות השלטון (והפקיד לעתים רואה עצמו כנציגם עלי אדמות). שנית,
 האזרחים נתפסו כאלה שצריכים להצדיק את בקשותיהם למידע (הן
 מפני שלעתים אזרח שואל שאלות הוא בחזקת "חשוד" והן מפני שצריך
 טעמים מיוחדים כדי להטריח את הרשויות). שלישית, קבלת המידע
 הפכה להיות תלויה יותר ויותר בשרירות ליבו של הפקיד (וכוח, למדנו
 מהלורד אקטון, משחית יותר, ככל שהוא מוחלט יותר). מידע הוא כוח,

או לפחות הגורם המאפשר את השגתו, ומתן מידע נתפס כויתור על חלקים מכוח זה והעברתו לאחר – לאזרח.

חוק חופש מידע התשנ"ח – 1998, המובא בדפים אלה, מקורו בעמדה בסיסית של צדק חברתי. עמדה על-פיה המידע שייך לכלל הציבור וכל פרט זכאי לקבל כל מידע, מכל רשות ציבורית ולממש בעזרתו זכויות שלא היה מודע לקיומן, למעט מידע שמוצדק לא למוסרו. החוק קובע מגבלות של הגנת הפרטיות, של בטחון לאומי ועוד מגבלות רבות – חלקן גם פוגעות בעיקרון חופש המידע במידה שאינה ראויה.

החל מחודש יוני 1999 על כל רשות ציבורית שאינה מוסרת מידע לנמק ולהצדיק את סירובה בפני המבקש או בפני בית המשפט. כך, למעשה כל מניעת מידע נתונה לשיפוט. זהו חוק מהפכני, מפני שלראשונה בישראל המידע נתפס כשייך לאזרח ולא לרשויות השלטון והרשויות הן אלו הצריכות לנמק ולשכנע שאכן קיימת הצדקה למניעת חשיפתו בפני האזרחים.

לכל אדם ואדם צרכי מידע שונים – לכל אחד ואחת דרוש מידע שונה. מידע מסוים שנחשב כהכרחי לפרט מסוים, נתפס כמיותר בעיני אחר, מידע שבעיני חבר מסוים בחברה נתפס כמעודכן דיו, בעיני חבר אחר נתפס כישן וכלא רלוונטי. אולם, זכותו הדמוקרטית הבסיסית של כל אחד ואחד מאתנו לקבל את המידע הדרוש לו, או המעניין אותו, וחוק זה נועד להבטיח זאת.

לפני כשבע שנים, כש"הקואליציה לחופש המידע" החלה בדרך להגשמת החזון לקיומו של חוק חופש מידע בישראל וניסחה את הטיוטא הראשוני של החוק המודפס לפניכם, היו רבים, גם מבינינו, שלא האמינו שצ-

ליח לראות את סיום את חקיקתו. במהלך השנים חלו שינויים בנוסח: אנשי משרד המשפטים שריכזו את הכנת החוק, נציגי הרשויות הציבוריות השונות וחברי הכנסת ריכזו את הנוסח המקורי, שייפו חלק משינוי וצמצמו חלק מזכויותינו. אולם, למרות החסרים שנפערו בו והפגמים שיש עדיין לתקן בו, החוק פותח בפנינו הזדמנויות חדשות לממש את השתתפותנו בתהליכי קבלת ההחלטות החברתיות של החברה בישראל, הוא עוזר לנו במימוש זכויותינו וזכויותינו ומהווה בסיס הכרחי לשינוי חברתי בישראל בכיוונים הראויים. אנא עשו בו שימוש ועמדו על זכויותכם, רק כך נצליח לחנך את אנשי מערכת השלטון

מ' שלא יעמוד על כך שיקבל
את המידע המגיע לו ואת כל
המידע שמעניין אותו יכבה רק
לשאריות המידע ואפילו
זכויות במקרה הטוב

ולשמור על החברה הישראלית כחברה דמוקרטית. גם אם בתחילה יהיה מסובך וקשה למפות את הדרכים הקצרות והיעילות להשגת המידע שמעניין אותנו, חשוב לא לוותר: מי שלא יעמוד על כך שיקבל את המידע המגיע לו ואת כל המידע שמעניין אותו יזכה רק לשאריות המידע ולפירור זכויות במקרה הטוב.

לסיכום ברצוני להודות לכל אותם ארגונים החברים ב"קואליציה לחופש המידע" ולחברים ולחברות שעזרו לדחוף חלום זה ושבלעדיהם ובלעדיהן לא היה היום חוק חופש מידע בישראל. כולנו חייבים רבות ל"אגודה לזכויות האזרח בישראל", ל"מרכז לפלורליזם יהודי", ל"קרן החדשה לישראל", ל"שדולת הנשים", ל"שתי"ל" ולשאר ארגוני "הקואליציה לחופש המידע" בכלל ובפרט לאלהיה אברם, שרי אדלשטיין, מיכאל אלכסנדר, שלומית אשרי, דניאלה במברגר-אנוש, דנה בריסקמן, דדי צוקר, דורית קרלין, אורי רגב, שרי רבקיין, יוסי שורץ, קרלוס שטיגליץ, ענת שקולניקוב ורבים אחרים שהשקיעו רבות מעצמם ומזמנם כדי שנוכח לחוק זה.

ישי מנוחין

חופש מידע

1. לכל אזרח ישראלי או תושב הזכות לקבל מידע מרשות ציבורית בהתאם להוראות חוק זה.

הגדרות

2. בחוק זה –

"ועדה משותפת" – ועדה משותפת של ועדת החוקה חוק ומשפט וועדת החוץ והביטחון של הכנסת;

"מידע" – כל מידע המצוי ברשות ציבורית, והוא כתוב, מוקלט, מוסרטי, מצולם או ממוחשב;

"ממונה" – מי שמונה לפי סעיף 3;

"קבלת מידע" – לרבות עיון, צפייה, האזנה, העתקה, צילום, קבלת פלט מחשב או קבלת מידע בכל דרך אחרת בהתאם לסוג המידע וצורת החקתו;

----->>> "רשות ציבורית" –

(1) הממשלה ומשרדי הממשלה, לרבות יחידותיהם ויחידות הסמך שלהם;

(2) לשכת נשיא המדינה;

(3) הכנסת;

(4) מבקר המדינה, למעט לגבי מידע שהגיע אליו לצורך פעולות הביקורת ובידור תלונות הציבור;

(5) בתי משפט, בתי דין, לשכות הוצאה לפועל, וגופים אחרים בעלי סמכות שפיטה על פי דין – למעט לגבי תכנו של הליך משפטי;

(6) רשות מקומית;

(7) תאגיד בשליטת רשות מקומית;

בגלגולו הראשון של החוק, בהצעת החוק שניסחנו, המהווה את בסיסו, פתחנו בכך ש"לכל אדם זכות לקבלת מידע". פתיחה זו הדגישה את חופש המידע כזכות אדם אוניברסלית והייתה רחבה מידי בעבור אנשי משרד המשפטים, אנשי הוועדה הציבורית והמחוקקים שעברו על הצעת החוק וצימצמו את רשימת הזכאים. אל האזרחים והתושבים צורפו גם פרטים שאינם אזרחים או תושבים, המבקשים מידע לגבי זכויותיהם בישראל (ראה/י סעיף 12 לחוק המופיע בעמ' 22).

כל רשויות השלטון - הרשות המחוקקת, הרשות המבצעת (הממשלתית והמקומית) והרשות השופטת - כפופות לחוק חופש המידע.

- (8) תאגיד שהוקם בחוק; >>>
- (9) חברה ממשלתית וחברת בת ממשלתית כהגדרתן בחוק החברות >>> הממשלתיות, התשל"ה - 1975,¹ שקבע שר המשפטים, בהסכמת השרים כהגדרתם בחוק האמור; קביעה כאמור יכול שתהיה לגבי כל פעילותה של החברה או לגבי פעילויות מסוימות;
- (10) גוף אחר, הממלא תפקיד ציבורי, שהוא גוף מבוקר כמשמעותו >>> בסעיף 9 לחוק מבקר המדינה, התשי"ח - 1958, [נוסח משולב]², שקבע שר המשפטים, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת; קביעה כאמור יכול שתהיה לגבי כל פעילותו של גוף כאמור או לגבי פעילויות מסוימות;
- "ראש ראשות ציבורית" - המנהל הכללי, ובאין מנהל כללי - בעל התפקיד המקביל באותו גוף; ברשות המקומית - ראש הרשות המקומית; "תאגיד בשליטת רשות מקומית" - תאגיד עירוני, כמשמעותו בסעיף 249 לפקודת העיריות³, וכן תאגיד שבו יש למועצה מקומית, כמשמעותה בפקודת המועצות המקומיות⁴, לפחות מחצית כוח ההצבעה בו; "תושב" - כהגדרתו בסעיף 1 לחוק מרשם האוכלוסין, התשכ"ה - 1965⁵, וכן תאגיד שהתאגד לפי הדין בישראל.

¹ ס"ח התשל"ה, עמ' 132.

² ס"ח התשי"ח, עמ' 92.

³ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 8, עמ' 197.

⁴ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 9, עמ' 256.

⁵ ס"ח התשכ"ה, עמ' 270.

למשל: רשות השידור, יד בן צבי, המועצה לייצור ולשיווק
אגוזי אדמה וכדומה.

למשל: חברת החשמל, אל על וכדומה.

גופים ציבוריים כגון:

- (1) כל משרד ממשלתי;
- (2) כל מפעל או מוסד של המדינה;
- (3) כל אדם או גוף המחזיק, שלא לפי חוזה, ברכוש המדינה או המנהל אותו או המפקח עליו מטעם המדינה;
- (4) כל רשות מקומית;
- (5) כל מפעל, מוסד, קרן או גוף אחר, שהממשלה משתתפת בהנהלתם;
- (6) כל אדם, מפעל, מוסד, קרן או גוף אחר, שיועמדו לביקורת על פי חוק, על פי החלטת הכנסת או על פי הסכם ביניהם ובין הממשלה;
- (7) כל מפעל, מוסד, קרן או גוף אחר, שאחד הגופים המנויים בפסקאות (2), (4), (5) ו-(6) משתתפים בהנהלתם, אולם הביקורת על גוף כזה לא תופעל, אלא אם הוועדה או המבקר החליטו על כך ובמידה שהחליטו;
- (8) כל מפעל, מוסד, קרן או גוף אחר הנתמכים, במישרין או בעקיפין, על ידי הממשלה או על ידי אחד הגופים המנויים בפסקאות (2), (4), (5) ו-(6) בדרך הקצבה, ערבות וכיוצא באלה; אולם הביקורת על גוף כזה לא תופעל, אלא אם הוועדה או המבקר החליטו על כך ובמידה שהחליטו.
- (9) כל ארגון עובדים כולל, וכל מפעל, מוסד, קרן או גוף אחר שארגון עובדים כאמור משתתף בהנהלתם, ובלבד שהביקורת לא תופעל על פעילותם כאיגוד מקצועי; ואולם הביקורת על גוף כאמור לא תופעל אלא אם כן החליט על כך המבקר ובמידה שהחליט ובכפוף לאמנות בינלאומיות שמדינת ישראל צד להן; החליט המבקר להפעיל את הביקורת כאמור, יהיו למבקר כל הסמכויות שהוקנו לו לגבי גוף מבוקר או לגבי פעילותו של ארגון עובדים, מפעל, מוסד, קרן או גוף כאמור, כאיגוד מקצועי, ובלבד שהמבקר סבור כי הדבר דרוש לצרכי הביקורת על פעילות אחרת שלהם.

מתוך חוק מבקר המדינה, התשי"ח - 1958 [נוסח משולב]

ממונה

3. ראש רשות ציבורית ימנה, מקרב עובדי הרשות, ממונה על העמדת מידע לרשות הציבור, על טיפול בבקשות לקבלת מידע ועל יישום הוראות חוק זה.

פרסום רשימת הרשויות הציבוריות

4. (א) הממשלה תעמיד לרשות הציבור, במקום ובאופן שייקבעו בתקנות, את רשימת הרשויות הציבוריות, כאמור בפסקאות (1) ו-(8) להגדרה "רשות ציבורית";

הרשימה תכלול מידע תמציתי על תפקידיה של כל רשות ציבורית, וכן על דרכי ההתקשרות עם הממונה ועל דרכים נוספות לקבלת מידע שבידי הרשות כנהוג באותה רשות.

(ב) רשות מקומית תעמיד לרשות הציבור, במקום ובאופן שייקבעו בתקנות, את הפרטים האמורים בסעיף קטן (א), לגביה ולגבי התאגידים שבשליטתה, אשר חוק זה חל עליהם.

דיו"ח תקופתי

5. (א) רשות ציבורית תפרסם דין וחשבון שנתי שיכלול מידע על אודות פעילותה ותחומי אחריותה והסבר על תפקידיה וסמכויותיה; הדין וחשבון יכלול גם דיווח של הממונה על הפעלת חוק זה ברשות הציבורית, ואולם, רשאי הוא לפרסם דיווח זה בנפרד.

(ב) שר המשפטים, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, רשאי לקבוע, לגבי רשות ציבורית מסוימת, כאמור בפסקאות (1) ו-(6) עד (10) להגדרת "רשות ציבורית", או לסוגים של רשויות ציבוריות, תקופה אחרת לפרסום של הדין וחשבון.

6. (ג) הוראות בדבר מתכונת הדין וחשבון ודרך פרסומו ייקבעו בתקנות.

בכל רשות ורשות חייב להיות פקיד שתפקידו כולל אחריות על טיפול בכל בקשות קבלת המידע שמגיעות לרשות.

"(א) הממשלה תפרסם בדרך קבע, באתר האינטרנט של הממשלה, את רשימת הרשויות הציבוריות כאמור בסעיף 4(א) לחוק.

(ב) הממשלה תפרסם מידי שנה את רשימת הרשויות הציבוריות ברשומות.

(ג) הממשלה תפיץ מידי שנה את רשימת הרשויות הציבוריות -

(1) לספריית הכנסת;

(2) לבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי - שני עותקים;

(3) לספריה ציבורית בכל רשות מקומית;

(4) למשרדים המחוזיים של מרכז ההסברה;

(5) לרשות הדואר, במספר עותקים מספיק לשם הפצה

בין בתי דואר."

מתוך תקנות חופש המידע, קובץ התקנות 5976 התשנ"ט - 28.5.1999, עמ' 858

את אתרי הממשלה ניתן למצא דרך

אתר האינדקס הממשלתי www.index.gov.il

או דרך אתר שער הממשלה www.info.gov.il

"דין וחשבון שנתי של רשות ציבורית יתפרסם לא יאוחר מ-1 ביולי בכל שנה."

מתוך תקנות חופש המידע, קובץ התקנות 5976 התשנ"ט - 28.5.1999, עמ' 858

הנחיות מנהליות וחוקי עזר

6. (א) רשות ציבורית תעמיד לעיון הציבור את ההנחיות המנהליות הכתובות שעל פיהן היא פועלת ושיש להן נגיעה או חשיבות לציבור.
- (ב) הוראות סעיף 9 יחולו, בשינויים המחויבים, על העמדת הנחיות מנהליות לעיון הציבור לפי סעיף זה.
- (ג) רשות מקומית תעמיד לעיון הציבור את חוקי העזר שלה.

נוהל הגשת בקשות והטיפול בהן

7. (א) בקשה לקבלת מידע תוגש בכתב לממונה או למי שהוסמך לכך על ידו; אין המבקש חייב לציין את הטעם לבקשתו.
- (ב) הרשות הציבורית תודיע למבקש המידע ללא שיהוי, ולא יאוחר מ־30 ימים מקבלת הבקשה, על החלטתה בבקשתו; ראש הרשות הציבורית, או מי שהוא הסמיך לכך, רשאי להאריך את התקופה האמורה, במקרה הצורך, ב־30 ימים נוספים, ובלבד שהודיע על כך למבקש בכתב, ונימק את הצורך בהארכת התקופה.
- (ג) ראש הרשות הציבורית רשאי להאריך, הארכה נוספת, את התקופה האמורה בסעיף קטן (ב), בהחלטה מנומקת אשר תישלח למבקש תוך התקופה האמורה, אם בשל היקפו או מורכבותו של המידע המבוקש יש צורך להאריך את התקופה; ההארכה הנוספת לא תעלה על התקופה המתחייבת מהטעמים האמורים, ובכל מקרה לא תעלה על 60 ימים.
- (ד) החליטה הרשות הציבורית להעמיד את המידע לרשות המבקש, תבוצע החלטתה תוך זמן סביר בנסיבות העניין אך לא יאוחר מ־15 ימים, זולת אם קבע הממונה, מטעמים מיוחדים, כי ההחלטה תבוצע במועד מאוחר יותר; הרשות תודיע למבקש היכן ומתי יעמוד המידע לרשותו.

על הרשות למסור לכל אדם ואדם, באופן ברור ונגיש, מידע אודות ההנחיות המנהליות שעל פיהן היא פועלת, כולל מידע אודות זכויותיו וזכאויותיו הניתנות על-פי דין או נוהל על ידה, ללא גביית אגרת בקשת מידע (ראה/י פרוט אגרות בעמ' 31).

זהו אחד העקרונות החשובים בחוק: ניתן לקבל כל מידע, בין שהמידע נוגע למבקש ובין שאינו נוגע לו, והמבקש אינו חייב לנמק את בקשתו.

במדינות רבות הרשויות הציבוריות מקבלות זמן רב להספקת מידע. אולם גם לעומת המדינות האיטיות בהספקת מידע, כמו אוסטריה, אירלנד, אלבניה, אנגליה, דנמרק, גרמניה, ספרד ורוסיה המגבילות את איטיות הספקת המידע ל-60 יום, או המדינות האיטיות במיוחד בהספקת מידע כמו אוקראינה, ארמניה ובלרוס, המגבילות את איטיות הספקת המידע ל-90 יום, אנו מככבים. רק מחוקקי ישראל וסלובקיה אפשרו לאנשי הרשויות להאריך את זמן את הספקת המידע עד ל-120 יום (למעט מקרים בהם מעורב צד שלישי ואז עומדים לרשותם עוד 21 יום).

(ה) המידע יועמד לרשות המבקש כפי שהוא מצוי בידי הרשות הציבורית ואין הרשות חייבת לעבד את המידע לצרכיו של המבקש; היה המידע ממוחשב, הוא יופק עבור המבקש באמצעים המשמשים דרך קבע את הרשות.

»»» (ו) החליטה הרשות הציבורית לדחות את בקשת המבקש, כולה או חלקה, תשלח למבקש הודעה בכתב שתפרט את נימוקי ההחלטה, ותיידע את המבקש על זכותו לעתור נגד ההחלטה לפי הוראות סעיף 17.

דחיית בקשות במקרים מסוימים

8. רשות ציבורית רשאית לדחות בקשה לקבלת מידע באחד מאלה:

- (1) הטיפול בה מצריך הקצאת משאבים בלתי סבירה;
- (2) המידע נוצר או נתקבל בידיה למעלה משבע שנים לפני הגשת הבקשה ואיתורו כרוך בקושי של ממש;
- (3) לאחר שנקטה אמצעים סבירים, התברר לה שלא ניתן לאתר את המידע או שאינו מצוי ברשותה;
- (4) המידע פורסם ועומד לרשות הציבור או לעיונו, בין בתשלום ובין שלא בתשלום; ואולם בדחותה את הבקשה לפי פיסקה זו, תודיע הרשות למבקש היכן יוכל לרכוש את המידע המבוקש, לקבלו או לעיין בו;
- (5) המידע נוצר בידי רשות ציבורית אחרת, ואין בהפניית המבקש לאותה רשות כדי להכביד הכבדה בלתי-סבירה על קבלתו של המידע על ידו; ואולם, בדחותה בקשה לפי פיסקה זו, תפנה הרשות הציבורית את המבקש לרשות הציבורית אשר בידיה נוצר המידע.

אף שאין חיוב בחוק לכך שמידע אשר מסירתו הדחופה מתחייבת מנסיבות העניין ימסר במהרה, ניתן בהחלט לדרוש זאת מהרשות תוך הנמקת דחיפות העניין.

הרשות חייבת לענות בכתב כאשר החליטה לדחות בקשה למידע.

"השלטון הוא נאמן של האזרחים. כל פעולותיו וצעדיו של השלטון אמורים להיות לטובת האזרח והציבור. המידע שבידי רשויות השלטון, מצוי בידן עבור האזרחים והתושבים. שקיפות מעשי השלטון היא חלק בלתי נפרד מאחריותו כלפי הציבור. [...] זרימת מידע מרשויות השלטון לאזרחים היא רכיב חיוני לבקרה ופיקוח על מעשי השלטון, ולשיפור תפקודן של הרשויות."

מתוך דו"ח הועדה הציבורית לענין חופש המידע (1995)

מידע שאין למסרו או שאין חובה למסרו

9. (א) רשות ציבורית לא תמסור מידע שהוא אחד מאלה: >>>

(1) מידע אשר בגילוייו יש חשש לפגיעה בביטחון המדינה, ביחסי החוץ שלה, בביטחון הציבור או בביטחון או בשלום של אדם;

(2) מידע בנושאים ששר הביטחון, מטעמים של שמירה על בטחון המדינה קבע אותם בצו, באישור הועדה המשותפת;

(3) מידע שגילוייו מהווה פגיעה בפרטיות, כמשמעותה בחוק הגנת הפרטיות, התשמ"א – 1981⁶, (להלן – חוק הגנת הפרטיות), אלא אם כן הגילוי מותר על פי דין;

(4) מידע אשר אין לגלותו על פי כל דין.

(ב) רשות ציבורית אינה חייבת למסור מידע שהוא אחד מאלה:

(1) מידע אשר גילוייו עלול לשבש את התפקוד התקין של הרשות הציבורית או את יכולתה לבצע את תפקידיה;

(2) מידע על אודות מדיניות הנמצאת בשלבי עיצוב;

(3) מידע על אודות פרטי משא ומתן עם גוף או עם אדם שמחוץ לרשות;

>>> (4) מידע בדבר דיונים פנימיים, תרשומות של התייעצויות פנימיות בין עובדי רשויות ציבוריות, חבריהן או יועציהן, או של דברים שנאמרו במסגרת תחקיר פנימי, וכן חוות דעת, טיוטה, עצה או המלצה, שניתנו לצורך קבלת החלטה, למעט התייעצויות הקבועות בדין;

(5) מידע הנוגע לניהול פנימי של הרשות הציבורית שאין לו נגיעה או חשיבות לציבור;

(6) מידע שהוא סוד מסחרי או סוד מקצועי או שהוא בעל ערך כלכלי שפרסומו עלול לפגוע פגיעה ממשית בערכו, וכן מידע הנוגע לעניינים

⁶ ס"ח התשמ"א, עמ' 128.

אין זה מקור להטלת חסיון על מידע מטעמים אחרים כלשהם. שכן, בבית המשפט תצטרך הרשות להוכיח כי חשש לפגיעה שכזאת אכן קיים. אם האזרח סבור כי לרשות מניעים אחרים שלא למסור את המידע הוא יכול לעתור לבית המשפט (ראה/י סעיף 17 המופיע בעמ' 28).

דו"ח התחקיר הפנימי עצמו של הגוף הציבורי אינו חסוי, אלא רק הדברים שנאמרו במסגרת התחקיר חסויים.

"האפשרות הנתונה לאזרח המתעניין לקבל ולהפיץ אינפורמציה על הנעשה בקרב המדינה ורשויותיה - פרט לעניינים שהם מעצם מהותם סודיים - היא תנאי בלעדיו אין לקיים משטר דמוקרטי במדינה, ובלעדיו לא תיכון כל דמוקרטיה אמיתית."

בג"צ 243/62, אולפני הסרטה בישראל בע"מ
נ' גרי והמועצה לביקורת סרטים ומחזות

מסחריים או מקצועיים הקשורים לעסקיו של אדם, שגילוייו עלול לפגוע פגיעה ממשית באינטרס מקצועי מסחרי או כלכלי; למעט מידע שהוא אחד מאלה –

➤➤➤ (א) מידע על חומרים שנפלטו, שנשפכו, שסולקו או שהושלכו לסביבה;

(ב) תוצאות של מדידות רעש, ריח וקרינה, שלא ברשות היחיד.

(7) מידע שהגיע לידי הרשות הציבורית, שאי גילוייו היה תנאי למסירתו, או שגילוייו עלול לפגוע בהמשך קבלת המידע;

➤➤➤ (8) מידע על אודות שיטות עבודה ונהלים של רשות ציבורית העוסקת באכיפת החוק או שיש לה סמכות חקירה או ביקורת או בירור תלונות על פי דין, אם גילוייו עלול לגרום לאחד מאלה:

(א) פגיעה בפעולות האכיפה או הביקורת או בירור התלונות של הרשות;

(ב) פגיעה בהליכי חקירה או משפט או בזכותו של אדם למשפט הוגן;

(ג) גילוי או מתן אפשרות לגלות את קיומו או זהותו של מקור מידע חסוי;

(9) מידע הנוגע לענייני משמעת של עובד של רשות ציבורית, למעט מידע בדבר הליכים הפומביים על פי החוק;

לעניין פסקה זו "עובד" – לרבות חייל, שוטר, סוהר ונושא משרה ברשות הציבורית;

-----➤➤➤ (10) מידע שיש בגילוייו פגיעה בצנעת הפרט של אדם שנפטר.

לעניין סעיף זה, אין נפקא מינה אם העילה לאי גילוי המידע היא בשל המידע המבוקש לבדו או בשל הצטברותו למידע אחר.

החוק כולל הגבלה על הטלת חסיון עקב הגדרת דבר כלשהו כסוד מסחרי.

בוועדת חוקה, חוק ומשפט שדנה באישור האגרות ב-10 למאי 1999, שאל חבר הוועדה דדי צוקר לגבי סעיף הפטור על מידע שאדם מבקש אודות עצמו וזכויותיו: "אודות עצמו", זה הפרטים האישיים שלי, זה התיק האישי שלי. זה ברור ועל זה אין ויכוח. אבל האדם הפרטי מבקש אינפורמציה על זיהום האויר שלו, על ארנונה בשכונה שלו.

ישי מנחין: "זיהום אויר באזור רמת-חובב, לדוגמה". שלמה שוהם (היועץ המשפטי של ועדת חוקה חוק ומשפט): "זה אודות עצמו, אם הוא גר שם."

חה"כ חנן פורת (יו"ר הוועדה): "נדמה לי ש'זכויותיו' נותן פתח רחב מאוד. למשל ברגע שאדם יבוא ויאמר: יש לי בעיה בקשר לזיהום אויר, זה זכויותיו, חד משמעית."

מתוך פרוטוקול ועדת חוקה, חוק ומשפט 10.5.99.

הכוונה, בכל תתי-הסעיפים של סעיף 8, היא לפגיעה ברורה וממשית.

מידע שלפני כן לא היה מוגן על-פי חוק הגנת הפרטיות.

"הזכות לדעת היא לא רק זכותו של הציבור. היא גם זכותו של היחיד."

בג"צ 1601-4/90, שליט נ' פרס

שיקולי הרשות הציבורית

10. בבואה לשקול סירוב למסור מידע לפי חוק זה, מכוח הוראות סעי' פים 8 ו-9 תיתן הרשות הציבורית דעתה, בין היתר לעניינו של המבקש במידע, אם ציין זאת בבקשתו, וכן לעניין הציבורי שבגילוי המידע מטעמים של שמירה על בריאות הציבור או בטיחותו, או שמירה על איכות הסביבה.

מסירת מידע חלקי ומסירת מידע בתנאים

11. היה המידע המבוקש מידע אשר הרשות הציבורית רשאית או חייבת שלא למסור כאמור בסעיף 9, וניתן לגלות את המידע, ללא הקצאת משאבים בלתי סבירה או הכבדה ניכרת על פעולתה של הרשות, תוך השמטת פרטים, תוך עריכת שינויים או תוך התניית תנאים בדבר דרך קבלת המידע והשימוש בו, תמסור הרשות את המידע בהשמטות, בשינויים או בתנאים המחויבים, לפי העניין; נעשו השמטות או שינויים כאמור, תציין זאת הרשות, אלא אם כן אין לגלות עובדה זו, מהטעמים המפורטים בסעיף 9 (א)(1).

תחולה לגבי אדם שאינו אזרח או תושב

12. הוראות חוק זה יחולו גם על מבקש מידע שאינו אזרח ישראלי או תושב, לגבי מידע בדבר זכויותיו בישראל.

הגנה על צד שלישי

13. (א) נתבקש מידע הכולל פרטים על אודות צד שלישי, אשר מסיר-תם עלולה לפגוע בצד השלישי, והרשות הציבורית שוקלת לאפשר למבקש המידע לקבל את המידע, תודיע הרשות לצד השלישי, בכתב, על דבר הגשת הבקשה ועל זכותו להתנגד למסירת המידע ותודיע על כך למבקש; קיבל אדם הודעה כאמור, רשאי הוא להודיע לרשות, בתוך 21 ימים, כי הוא מתנגד לבקשה, בנימוק שאין למסור את המידע, כולו

אף שאין חובה מהמבקש לנמק את הסיבות להתעניינותו במידע, יש יתרון לנימוק הבקשה כאשר קיים חשש שהרשות תטען כי קיימת עילה לסירוב לה. כל אותם סיכונים סביבתיים, בריאותיים ובטיחותיים, בהם יש לנו עניין ציבורי, מהווים עילה ברורה לדרישת מידע ולקבלתו.

כאשר הרשות משמיטה מידע בתשובתה היא חייבת לציין זאת, למעט כאשר קיים חשש לפגיעה ב בטחון המדינה, ביחסי החוץ שלה, ב בטחון הציבור, או ב בטחון או בשלומו של אדם.

חשוב לציין, שהחוק חל גם לגבי העובדים הזרים, הפלסטינים תושבי השטחים ואנשים אחרים ביחס למידע אודות זכויותיהם וזכויותיהם מהמדינה ורשויותיה השונות.

או מקצתו, מכוח הוראות סעיף 9 או הוראות כל דין; 21 הימים האמורים לא יבואו במניין המועדים המנויים בסעיף 7.

(ב) החליטה הרשות הציבורית לדחות את התנגדותו של הצד השלישי, תמציא לו, בכתב, את החלטתה המנומקת, ותודיע לו על זכותו לעתור נגד החלטתה על פי חוק זה;

(ג) על אף האמור בסעיף 7 (ב) לא תאפשר הרשות הציבורית את קבלת המידע המבוקש, בטרם חלפה התקופה להגשת העתירה או בטרם הוחלט לדחותה לפי העניין, אלא אם כן הודיע הצד השלישי שהתנגד, בכתב, כי הוא מוותר על זכותו להגישו.

סייגים לתחולת החוק

14. (א) הוראות חוק זה לא יחולו על גופים שלהלן, ועל המידע שנוצר, שנאסף או שמוחזק בידיהם –

(1) מערך המודיעין של צבא הגנה לישראל, ויחידות צבאיות נוספות אשר שר הביטחון, באישור הועדה המשותפת, קבע אותן בצו, מטעמים של בטחון המדינה;

(2) שירות הביטחון הכללי וכן יחידות הביטחון ברשויות ציבוריות, בעניינים המונחים על ידי שירות הביטחון הכללי או מטעמו;

(3) המוסד למודיעין ולתפקידים מיוחדים;

(4) יחידת הממונה על הביטחון במערכת הביטחון;

(5) יחידות במשרד ראש הממשלה ובמשרד הביטחון שעיקר פעילותן בטחון המדינה או יחסי חוץ, שראש הממשלה או שר הביטחון, באישור הועדה המשותפת, קבע אותן בצו;

(6) הועדה לאנרגיה אטומית ומרכזי המחקר הגרעיני שבאחריותה;

הכלל הוא שמסמכים שנתקבלו בידי הרשות [...] צריכים להיות פתוחים וגלויים לפני הצד הנוגע בדבר [...] הטענה כי באין חובה חוקית לגלות, רשאי אני לכסות ולא לגלות – יכול ותישמע מפי אדם או תאגיד פרטי [...] אבל אין היא נשמעת מפי רשות הממלאת תפקיד על פי דין."

בג"צ 142/70, שפירא נ' הועד המחוזי של לשכת עורכי הדין, ירושלים

מדובר ברשימה ארוכה ביותר של מסתירי מידע מקצועיים, ללא הצדקה ראויה לעתים. נכון היה כי רשימת הגופים הפטורים תצומצם. בעתיד, יש לצמצם רשימה זאת ולנסות, על סמך עיקרון חופש המידע והעניין הציבורי בחלק מהמידע שגופים אלה מחזיקים, לדרוש מהם לחשוף את המידע שאין הצדקה בטחונית מוכחת להסתרתו.

(7) המרכז למחקר מדיני, החטיבה לפירוק נשק והחטיבה לתכנון מדיני במשרד החוץ, ויחידות נוספות של משרד החוץ, אשר שר החוץ, באישור הועדה המשותפת, קבע אותן בצו, מטעמים של בטחון המדינה או יחסי החוץ שלה;

(8) כל גוף או רשות שיש להם סמכות חקירה על פי דין, לגבי מידע שנאסף או שנוצר לצורכי חקירה ולגבי מידע מודיעיני;

(9) מערכי המודיעין והחקירות של משטרת ישראל, וכן יחידות נוספות אשר השר לביטחון פנים, באישור הועדה המשותפת, קבע אותן בצו;

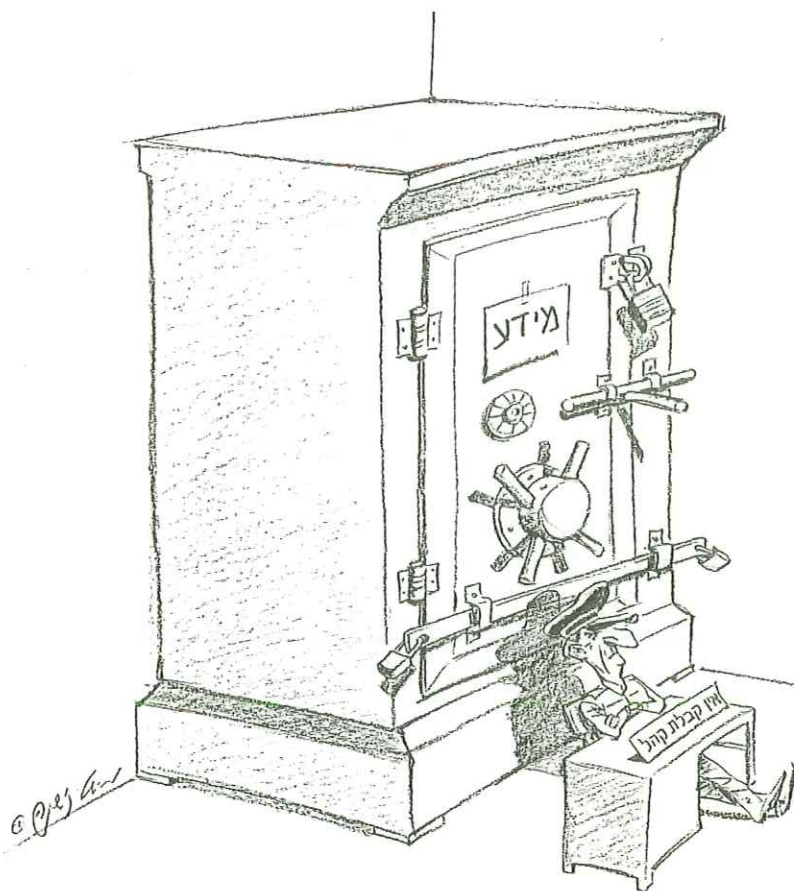
(10) שירותי בתי הסוהר – לגבי מערך המודיעין ומערך האבטחה;

(11) כל רשות מעין-שיפוטית, שתפקידה לדון במצבו הרפואי של אדם – לגבי הליכים בפניה.

(ב) שר המשפטים רשאי, בצו, בהתייעצות עם שר הנוגע בדבר ובאישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת או ועדת משנה שלה, להוסיף גוף או עניין לרשימת הגופים המנויים בסעיף קטן (א); תקפו של צו כאמור יהיה לתקופה שתיקבע בו ושלא תעלה על שישה חודשים, זולת אם בוטל קודם לכן; נקבעה בצו תקופת תוקף הפחותה משישה חודשים רשאי שר המשפטים להאריך את תוקפו של הצו לתקופה נוספת, ובלבד שהתקופה הכוללת לא תעלה על שישה חודשים.

(ג) שר המשפטים רשאי, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, לקבוע בצו כי חוק זה לא יחול על תאגיד כאמור בפסקאות (7) או (8) להגדרה "רשות ציבורית" שבסעיף 2, בשים לב למידת הפגיעה העלול לה להיגרם לפעילותו הכלכלית או העסקית של התאגיד; צו כאמור יינתן, לגבי תאגיד בשליטת רשות מקומית, לאחר התייעצות עם שר הפנים, ולגבי תאגיד אחר, לאחר התייעצות עם השר הממונה על חוק שמכוחו הוקם התאגיד.

סייג זה לגבי רשויות מעין שיפוטיות חל רק לגבי הליכים
ולא לגבי מסקנות הרשות.

(ד) הוראות חוק זה לא יחולו על מידע שהעבירה הרשות הציבורית לגנן המדינה בהתאם לחוק הארכיונים, התשט"ו – 1955.⁷

דיוני הועדה המשותפת

15. (א) ישיבות הועדה המשותפת יהיו חסויות, אם לא החליטה החלטה אחרת לעניין זה.

(ב) הועדה המשותפת רשאית לקבוע כי צו אשר אושר על ידי לפי סעי' פים 9 או 14, לא יפורסם ברשומות, כולו או חלקו.

תיקון מידע

16. קיבל אדם מידע על אודותיו לפי חוק זה ומצא כי המידע אינו נכון, שלם, ברור או מעודכן, רשאי הוא לפנות לרשות הציבורית בבקשה לתקנו, ויחולו, לעניין זה הוראות סעיפים 14 ו-15 לחוק הגנת הפרטיות, בשינויים המחויבים.

עתירה לבית המשפט

17. (א) על דחיית בקשה לקבל מידע לפי חוק זה, ועל החלטת רשות ציבורית לדחות התנגדות של צד שלישי לפי סעיף 13, רשאי המבקש או הצד השלישי, לפי העניין, להגיש, תוך 30 ימים מיום קבלת ההודעה על ההחלטה, עתירה לבית משפט המחוזי; ואולם, אם הוצאה לגבי המידע המבוקש תעודת חסיון לפי סעיף 44 לפקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א – 1971,⁸ תידון העתירה בפני בית המשפט העליון.

(ב) בדונו בעתירה, למעט בעתירה על דחיית בקשה לפי סעיף 8, רשאי בית המשפט לקבל לידיו את כל המידע המבוקש ולעיון בו; בית המשפט רשאי, מהטעמים המנויים בסעיף 9, לשמוע טענות מפי בא-כוח הרשות הציבורית בדלתיים סגורות וללא נוכחות העותר או בא-כוחו.

⁷ ס"ח התשט"ו, עמ' 14.

⁸ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 18, עמ' 421.

14. (א) אדם שעיין במידע שעליו ומצא כי אינו נכון, שלם, ברור או מעודכן, רשאי לפנות לבעל-מאגר המידע, ואם הוא תושב חוץ – למחזיק מאגר המידע, בבקשה לתקן את המידע או למוחקו.
- (ב) הסכים בעל מאגר המידע לבקשה כאמור בסעיף קטן (א), יבצע את השינויים הנדרשים במידע שברשותו ויודיע עליהם לכל מי שקיבל ממנו את המידע בתקופה שנקבעה בתקנות.
- (ג) סירב בעל מאגר המידע למלא בקשה כאמור בסעיף קטן (א), יודיע על כך למבקש, באופן ובדרך שנקבעו בתקנות.
- (ד) מחזיק חייב לתקן מידע, אם בעל מאגר המידע הסכים לתיקון המבוקש או שבית המשפט ציווה על התיקון.
15. על סירובו של בעל מאגר מידע לאפשר עיון כאמור בסעיף 13 או בסעיף 13(א) ועל הודעת סירוב כאמור בסעיף 14(ג), רשאי מבקש המידע לערער לפני בית משפט השלום באופן ובדרך שנקבעו בתקנות.
- מתוך חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א - 1981,
ספר החוקים 1011, השתמ"א (11.3.81)

(ג) לא יורה בית המשפט על מסירת מידע העלול לפגוע בזכויות צד שלישי, אלא לאחר שנתן לצד השלישי הזדמנות להשמיע טענותיו, בדרך שיקבע.

(ד) על אף הוראות סעיף 9, רשאי בית המשפט להורות על מתן מידע מבוקש, כולו או חלקו ובתנאים שיקבע, אם לדעתו העניין הציבורי בגילוי המידע, עדיף וגובר על הטעם לדחיית הבקשה, ובלבד שגילוי המידע אינו אסור על פי דין.

(ה) החליט בית המשפט כאמור בסעיפים קטנים (ב) או (ד), ירשום את הטעמים להחלטתו.

אגרות

18. (א) שר המשפטים, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, יתקין תקנות הקובעות אגרות בעד בקשה לקבלת מידע ובעד הפעולות הכרוכות באיתור המידע המבוקש ומסירתו לפי חוק זה; קביעת האגרות תיעשה תוך התחשבות בסוגים השונים של המידע ושל הפונים לקבלתו.

(ב) בתקנות בעניין אגרות ייקבעו נסיבות שבהן יינתן פטור מאגרה.

(ג) לא תיקבע אגרה בעד בקשת מידע אשר יש להעמידו לרשות הציבור לפי סעיף 6, ואולם ניתן לקבוע אגרה או תשלום עבור העתקת המידע או הדפסתו ועבור משלוח המידע למבקש.

(ד) לא תיקבע אגרה בעד בקשה של אדם לקבל מידע על אודות עצמו, ואולם ניתן לקבוע אגרה או תשלום עבור העתקת המידע או הדפסתו ועבור משלוח המידע למבקש, וכן עבור הפעולות הכרוכות באיתור המידע, אם בשל היקפו או מורכבותו של המידע המבוקש נדרש מאמץ מיוחד לצורך הטיפול בבקשה.

(ה) על החלטת הממונה בדבר תשלום אגרה בעניין בקשה מסוימת ניתן להגיש ערעור לבית משפט שלום, באופן שייקבע בתקנות.

1. "אגרת בקשה לקבל מידע תהיה בסכום של 75 ש"ח.

2. אגרה בעד איתור המידע המבוקש, מיוונו והטיפול בו (להלן – אגרת טיפול) תהיה בסכום של 40 ש"ח לכל שעת עבודה באיתור המידע, במיוונו או בטיפול אחר בבקשה, החל בשעה השלישית.

3. (א) אגרת הפקה של מידע בכתב תהיה בסכום של 1 ש"ח לכל עמוד צילום או עמוד פלט מחשב שהופק, או 4 ש"ח לדיסקט מחשב שנמסר.

(ב) היה המידע מוקלט, מוסרט או מצולם – יישא המבקש, בעלות ההפקה או ההעתקה של המידע.

4. (א) המגיש בקשה לקבלת מידע (להלן – המבקש), ישלם אגרת בקשה, ויתחייב לשאת באגרת טיפול ובאגרת הפקה עד לסכום שלא יעלה על 200 ש"ח.

(ב) היה לממונה יסוד סביר להניח, עם הגשת בקשה למידע, או בכל שלב משלבי הטיפול בה, כי הטיפול יהיה בהיקף שיחייב תשלום אגרת טיפול ואגרת הפקה בסכום כולל העולה על 200 ש"ח, יודיע הממונה למבקש על הסכומים המשוערים של אגרת הטיפול ואגרת ההפקה, ורשאי הוא לדרוש מן המבקש להפקיד את הסכום המשוער או חלק ממנו או להמציא ערובות להבטחת תשלום הסכום במלואו.

(ג) הודיע הממונה למבקש כאמור בתקנת משנה (ב), לא ימשיך הממונה בטיפול בבקשה עד שיודיע המבקש על הסכמתו לשאת בעלות המשוערת, והפקיד את הסכומים או המציא את הערובות, לפי הנדרש.

"מידע שאדם מבקש על אודות עצמו וזכויותיו, פטור מאגרת בקשה, וכן מאגרת טיפול בעד 4 שעות עבודה."

מתוך תקנות חופש המידע (אגרות) התשנ"ט – 1999,
קובץ התקנות 5976, 28.5.1999, עמ' 860

(ו) שר המשפטים רשאי לקבוע כי מועד הקבוע בחוק זה למסירת מידע יחל רק לאחר תשלום אגרה על ידי המבקש, וכי המידע יימסר למבקש רק לאחר תשלום אגרה.

ביצוע ותקנות

19. שר המשפטים ממונה על ביצוע חוק זה, והוא רשאי, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, להתקין תקנות לביצועו.

שמירת דינים

20. אין בהוראות חוק זה כדי לגרוע מתוקפו של חיקוק המחייב, המתיר, האוסר או המסדיר באופן אחר גילוי או מסירה של מידע שבידי רשות ציבורית.

תחילה

21. (א) תחילתו של חוק זה שנה מיום פרסומו.

(ב) על אף הוראת סעיף קטן (א), רשאית הממשלה, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, לקבוע בצו רשויות ציבוריות או סוגים של רשויות ציבוריות, שלגביהם יחל החוק במועדי תחילה אחרים, הכל כפי שתקבע, ובלבד שמועד תחילה שייקבע כאמור לא יהיה מאוחר מתום שלוש שנים ממועד התחילה לפי סעיף קטן (א).

צחי הנגבי

שר המשפטים

דן תיכון

יושב ראש הכנסת

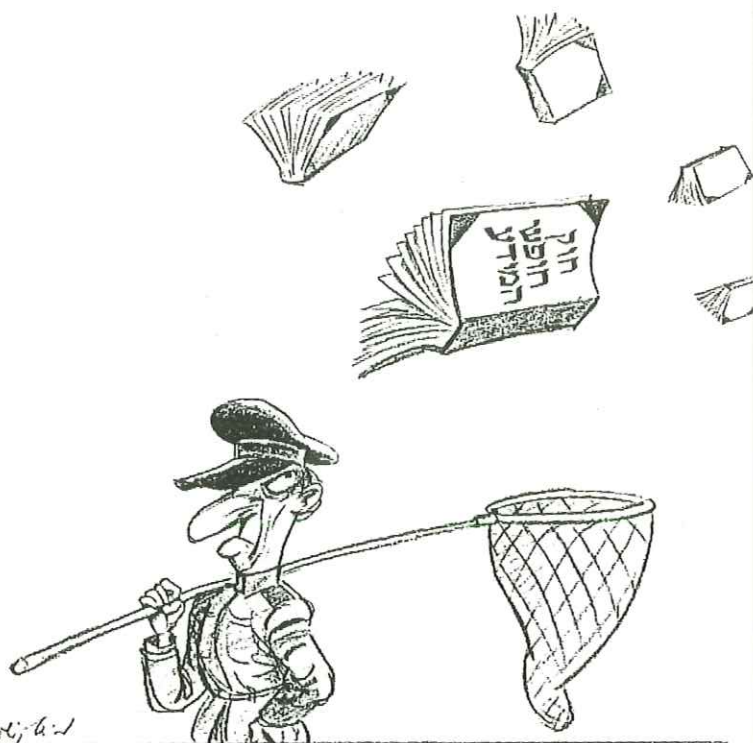
בנימין נתניהו

ראש הממשלה

עזר ויצמן

נשיא המדינה

חשוב לשים לב לכך, שהמידע לגבי האדם עצמו פטור מכל אגרת בקשה. יתרה מזו, לא תיגבה מאדם אגרת טיפול בגין מידע אודות זכויותיו וחכאיותיו, על-פי דין או נוהל, בנושאי עבודה, רווחה, חינוך, בריאות וכדומה, וכן בעד עבודה של שש שעות איתור מידע. זמן זה מספיק בעבור רוב בקשות המידע ודיווח על זכויות וחכאיות.

חוק חופש המידע אמור למלא חור שחור גדול

בדמוקרטיה הישראלית. ללא חופש מידע – הכרה עקרונית בזכותו של האזרח לקבל מידע המצוי בידי רשויות השלטון – ההליך הדמוקרטי עלול להתרוקן מכל תוכן. הסממן הבולט ביותר של דמוקרטיה (אם כי בשום

אופן לא הבלעדי) הוא הכוח הניתן

לאזרח להביע דעה על השלטון

ומדיניותו (בעיקר דעה שלילית –

שכן דעה חיובית הוא יכול להביע גם

בדיקטטורה), כאשר לדעה הזאת יש

גם "שיניים" – כלומר אם לרוב

תהיה דעה שלילית, השלטון ו/או מדיניותו יתחלפו. לכך אנו מתכוונים

באומרנו שבדמוקרטיה האזרח הוא אדון לגורלו, ולא נתין חסר-אונים

אשר השלטון יכול לעשות בו כרצונו.

אפשר להמשיך את הכוח הייחודי הזה – המבדיל אזרח חופשי בדמוקר-

טיה מנתין נרצע בדיקטטורה – להליך שכל אחד ואחת מאתנו כבר התנ-

סינו בו: נתינה (או קבלה) של ציון בבית הספר, באוניברסיטה, בקורס

צבאי או בכל מסגרת אחרת. הפריבילגיה הייחודית שיש לאזרח חופשי

בדמוקרטיה היא לתת ציון לשלטון ולמדיניותו, וכאמור הציון הזה –

ממש כציון בכל מסגרת אחרת – לא רק קובע אם השלטון "יעלה כיתה"

אלא גם אם בכלל ימשיך בכהונתו.

אך כולנו יודעים שאינך יכול לתת ציון משקף ואמין בלי שיש לך את גילי-

ון הבחינה של החניך, או את מחברתו, או רישום של רמת השתתפותו

בשיעור, או עבודה עצמית שהכין, וכו' – כלומר בלי מידע המצביע על

רמת ידיעותיו. בהבמידה אין האזרח יכול לממש בצורה משכלת ואמינה

את הפריבילגיה הדמוקרטית הייחודית, לתת ציון לשלטון, בלי שיש לו

מידע מלא על מעשי השלטון ומחדליו, הנסיבות והלחצים שבהם עשה או

חדל את אותם מעשים ומחדלים וכו'. ואולם חשוב לעמוד על הבדל

בדמוקרטיה האפריקאית הוא
אין אלו, ולא נתין חסר-
אונים אשר השלטון יכול
לעשות בו כרצונו

מהותי ומכריע בין הסיטואציה של ציון לחניך ספציפי לבין הציון שמעניק

האזרח לשלטון ולמדיניותו: כאשר

מדובר במורה וחניך – ייתכן

בהחלט שזה האחרון (אם הוא

כושל) ייצא נשכר מכך שהציון

המוענק לו לא יהיה אמין; אבל

כאשר מדובר בשלטון ומדיניותו,

זהו אינטרס חיוני של כולנו –

תומכי אותו שלטון ומתנגדיו גם

יחד – שהציון יהיה מבוסס על

מידע מקיף ככל האפשר ולפיכך

מושכל ומבוסס; אם השלטון כושל

(או מושחת) ימשיך לקבל ציונים גבוהים מן הציבור רק משום שלא נחשף

המידע המצביע על כישלונותיו (או על שחיתותו) – את מחיר המשך

הכישלונות (או השחיתות) נשלם כולנו .

את כל זאת היטיב לנסח בג"ץ כבר לפני שנות דור. בתקדים נודע (בג"ץ

243/62) כתב השופט ד"ר משה זילברג: "דמוקרטיה היא שלטון העם;

שלטון העם מתבטא בחופש הצבעתו; הצבעה חופשית פירושה ברירה

שקולה מודעת בין אידיאל לאידיאל; אם מעשי השלטונות מוסתרים מעיני

האזרח, שיקוליו של זה מוטעים יהיו בבוא יום פקודה לשלטון, הוא יום

הבחירות; 'מעשיך יקרבוך ומעשיך ירחיקוך' זהו חשבון הנפש של השלטון

בכל מדינה דמוקרטית, בעוד אשר הממשל הרודני – העומד כביכול

למעלה מן הביקורת – מעוניין לשם קיום המשטר לכסות ולחפות על

מעלליהן הרעים של רשויותיו".

דברים דומים נאמרו באותו תקדים על ידי הנשיא החמישי של בית

המשפט העליון, ד"ר משה לנדוי: "כדי שהאזרח יוכל ליהנות מחירותו

להחליף דעות, דרושה לו גם החירות לגשת ללא מעצור למקורות האינ-

פורמציה; רק בדרך זו הוא יוכל ליצור לעצמו דעה עצמאית ככל האפשר

אם השלטון כושל (או)
מושחת (ימשיך לקבל ציונים
גבוהים מן הציבור רק
משום שלא נחשף המידע
המצביע על כישלונותיו (או
על שחיתותו) – את מחיר
המשך הכישלונות (או
השחיתות) נשלם כולנו

על אותן שאלות העומדות ברומו של עולם החברה והמדינה; שלטון הנוטל לעצמו את הרשות לקבוע מה טוב לאזרח לדעת, סופו שהוא קובע מה טוב לאזרח לחשוב; ואין סתירה גדולה מזו לדמוקרטיה אמיתית שאינה מודרכת מלמעלה".

ומסקנת בג"ץ הייתה חדה כתער: "האפשרות הניתנת לאזרח המתעניין לקבל אינפורמציה על הנעשה בקרב המדינה ורשויותיה – פרט לעניינים שהם מעצם מהותם סודיים – היא תנאי – בלעדיו – אין קיום למשטר דמוקרטי במדינה, ובלעדיה לא תיכון דמוקרטיה אמיתית."

אך למרות הדברים הנוקבים הללו הזכות לקבלת מידע לא זכתה ביובל הראשון לקיום המדינה לעיגון בחוק הכתוב. כעשרים שנה נמשך המאבק הציבורי והפרלמנטרי מאז הוגשה הצעת החוק הראשונה בנושא הזה (ע"י ח"כ משה שחל)

**החוק אכן מכיר בעיקרון
בזכות האמורה, אך לא
הכרה שלמה ומספקת. סביר
וקביל בהנחה שהוא קובע
אריז'ים וסייגים לזכות לדעת**

ועד לאימוצו של חוק חופש המידע. תרומה מכרעת למאבק הזה הרימו הועדה בראשות השופט ויקטוריה אוסטרובסקי-כהן שהמליצה על חקיקת החוק בשנת 1995, וכמובן הארגונים שהתאגדו ב"קואליציה לחופש מידע". עם אימוץ החוק המאבק לא תם ובוודאי שלא נשלם. החוק אכן מכיר בעיקרון בזכות האמורה, אך לא הכרה שלמה ומספקת. סביר וקביל בהחלט שהוא קובע חריגים וסייגים לזכות לדעת.

גם חופש המידע – כשאר החירויות – איננו יכול להיות ללא גבולות, וחייב לסגת בפני הזכות לחיים ולביטחון, הזכות לצנעת הפרט, ואינן טרסים חברתיים ופרכיים אחרים. הבעיה היא לא בסייגים שנקבעו לזכות לדעת, אלא בכך שבחוק (בסעיף 14) נקבע שישנם רשויות וגורמים (בעיקר כאלה שעיסוקם בענייני בטחון) שלגביהם הזכות אינה קיימת כלל!

כאמור אין חולק שהנימוק הביטחוני מצדיק הגבלה של חופש המידע (ולא רק בגופים ביטחוניים). אך עצם העובדה שמדובר בגוף ביטחוני איננה מצדיקה לשלול מלכתחילה ובאורח גורף את הזכות לקבלת מידע כלשהו עליו וממנו. הרי מחדלים (או חלילה שחיתות) בגוף ביטחוני מסוכנים לנו הרבה יותר מאשר בכל גוף אחר ולכן חשוב שבעתיים שנדע עליהם. כפי שכתב נשיא בית המשפט העליון, פרופ' אהרון ברק: "דווקא משום אופי-ים הקיומי של ענייני הביטחון, חשוב הוא שהציבור יהא מודע לבעיות השונות, באופן שיוכל להגיע להחלטות נבונות בבעיות היסוד המטרידות אותו" (בג"ץ 680/88).

מצער גם שלמרות המלצת ועדת השופטת אוסטרובסקי-כהן לא ביטל או תיקן חוק חופש המידע את הסעיף הפלילי המאיים יותר מכל על החופש הזה – סעיף 117 לחוק העונשין. על פי הסעיף הזה, אסור לעובד ציבור למסור כל מידע שייגיע אליו בתוקף תפקידו, ללא אישור הממונים עליו. האיסור הוא גורף ואיננו מוגבל למידע סודי דווקא. למעשה הסעיף הזה נותן לשלטון את הכוח "לקבוע מה טוב לאזרח לדעת" וכדברי בג"ץ "אין סתירה גדולה מזו לדמוקרטיה אמיתית".

יש אפוא עוד הרבה על מה להאבק, אך אין ספק שחוק חופש המידע – חרף פגמיו – מספק תשתית חינוך-כית ומעשיית חשובה למאבק הזה. צריך לקוות שאזרחי המדינה ושלי-חיהם בכנסת ובתקשורת ישכילו לנצל אותו על מנת שנדע את כל האמת על איכות השלטון והחלטותיו וכך נוכל לממש את זכויותינו כאזרחים בני חורין האדונים לגורלם.

יש אפוא עוד הרבה על מה
להאבק, אך אין ספק שהחוק
החדש המידע – אינו מספק
– מספק תשתית חינוכית
ומעשית חשובה למאבק הזה

משה נובי

1. למפות את המידע החסר:

מידע רב מצוי ברשותנו, ולפני שאנו פונים בבקשה לקבלת מידע עלינו למפות את החסר במידע הקיים. כשאנו מעונינים לקבל מידע מסוים, לא רצוי לבקש מידע כולל אלא רק את פרטי המידע החסרים לנו ולדייק בבקשתנו ככל האפשר. כדאי לשים לב לכך שאגרת האיתור נקבעת לפי זמן החיפוש אחר המידע, ולכן כדאי לדייק בפרטי הבקשה.

2. לאתר את הממונה האחראי על הספקת המידע החסר:

כל רשות ציבורית אמורה למנות ממונה על מסירת מידע לציבור. לפני הגשת הבקשה למידע, רצוי לאתר את הממונה המסוים האחראי על העמדת המידע בתחום בו דרוש המידע. איתור זה ימנע המתנה לשווא, העברת הבקשה לגורמים אחרים, ויקצר את זמן ההמתנה לקבלת המידע המבוקש.

3. להגיש את הבקשה בכתב:

מידע ניתן לבקש באופנים שונים – בשיחה בטלפון, בשיחה פנים אל פנים במשרד, בכתב ועוד. אולם, על מנת לשכנע את אנשי הרשויות ברצינות הבקשה, וגם על מנת שתישאר אסמכתא ביד המבקש לכך שהבקשה הוגשה, רצוי להגיש את בקשת המידע בכתב. רצוי כמוכן לשמור על עותק מהבקשה יחד עם פרטי הממונה אליו פניתם.

4. לא לוותר על הזכות לקבל מידע:

המתינו חודש ימים ובמידה שהמידע שביקשתם לא הגיע ולא הגיע גם מכתב הסבר לדחיית בקשתכם, חזרו ובקשו. הרשות הציבורית חייבת להודיע לך "ללא שיהוי, ולא יאוחר מ־30 יום מקבלת הבקשה, על החלטתה" (מתוך סעיף 7 לחוק).

5. לבדוק את המידע שנקבל:

אחרי שקיבלת את המידע, או את המכתב המגמק מדוע לא תקבל את המידע, בחן את רלוונטיות התשובה, את המידע, את מידת עדכונות ואת אמינותו. בדוק אם זה המידע שביקשת, במידה ולא קיבלת מידע בכלל, או את כל המידע הנחוץ לך, שקול בקשה חוזרת. לעתים רצוי לצטט במכתבך החוזר לרשויות את חובתם, מתוך נוסח החוק המצוי בידך, או את האפשרות שהחוק מעמיד לרשותך לעתור נגדם לבית המשפט המחוזי. זכור, בבית המשפט הרשויות הציבוריות הן אלה האמורות לנמק את החלטתם לאי-מסירת מידע ולא אתה זה שצריך להצדיק את בקשתך.

* למרות הכתוב בלשון זכר, כללי האצבע מיועדים לנשים ולגברים כאחד.

**עמותות היכולות לסייע במקרים בהם
הרשויות הציבוריות לא מעבירות את המידע
שעליהן להעמיד לרשות הציבור**

אב"י - האגודה הבינלאומית לזכויות הילד (סניף ישראל)

ת.ד. 8028 ירושלים 92384

טל. 02-5633003, פקס. 02-5631241

dcil-il@alternat.com

טיפול במקרים של הפרת הזכות למידע בנושאי זכויות ילדים ונוער

אדם, טבע ודין

קרליבך 7 תל-אביב 67132

טל. 03-5624044, פקס. 03-5623736

iuued@netvision.net.il

טיפול במקרים עקרוניים של הפרת הזכות למידע בנושאי איכות הסביבה

האגודה לזכויות האזרח בישראל

מרכז ארצי: ת.ד. 35401, ירושלים 91354

טל' 02-6521218, פקס' 02-6521219

acri@actcom.co.il

טיפול במקרים מסוימים של הפרת הזכות למידע

האגודה לזכויות החולה בישראל

ת.ד. 47002 תל אביב

טל' 03-6022934, פקס' 03-6021878

info@patient-rights.org

טיפול במקרים של הפרת הזכות למידע בנושאי זכויות חולים

המרכז לפלורליזם יהודי

ת.ד. 31936, ירושלים 91319

טל' 02-6256260, פקס' 02-6256260

irac@irac.org

טיפול במקרים של הפרת הזכות למידע בעיקר בנושאי דת ומדינה

עדאלה

ת.ד. 510 שפרעם 20200

טל. 04-9501610, פקס' 04-9861173

adalah@adalah.org

טיפול במקרים מסוימים של הפרת הזכות למידע של המיעוט הערבי בישראל

שדולת הנשים בישראל

ת.ד. 53186 ירושלים 91531

טל' 02-6718885, פקס' 02-6718887

iwn@netvision.net.il

טיפול במקרים של הפרת הזכות למידע בנושאי נשים

פרסום זה הופק על-ידי שתיל
בעבור "הקואליציה לחופש המידע"

שתיל
شتيل
Shatil

שירות תמיכה ויועץ לארגונים לשינוי חברתי
מייסודה של הקרן החדשה לישראל

משרד ראשי:

רחוב יד חרוצים 9, ירושלים
כתובת למכתבים:
ת.ד. 53395, ירושלים 91533
shatil@shatil.nif.org.il

משרד בחיפה:

רחוב הגנים 10 א', חיפה
כתובת למכתבים:
ת.ד. 9195, חיפה 31090
Haifa@shatil.nif.org.il

משרד בבאר שבע:

רחוב הרצל 118, באר שבע
כתובת למכתבים:
ת.ד. 5045, באר שבע 84150
Beer-7@shatil.nif.org.il